

Ethnographical Analysis of Indigenous Botanical Knowledge Based on Julien Steward's Theory

Fatemeh Shabani Asl¹, Mohammad Sadeq Farbod^{2*},
Ali Baseri³, Mohammad Hadi Mansour Lecorge⁴

1. PhD student, Department of Anthropology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Anthropology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Anthropology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4 - Assistant Professor, Department of Anthropology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Citation: Shabani Asl, F., Farbod, M. S., Baseri, A., & Mansour Lecorge, M. H. (2022). Ethnographical analysis of indigenous botanical knowledge based on Julien Steward's theory. *Journal of Woman and Culture*, 14(54), 55-65.

DOR: 20.1001.1.20088426.1401.14.54.5.2

ARTICLE INFO

Received: 20.09.2022

Accepted: 10.11.2022

Corresponding Author:

Mohammad Sadiq Farbad

Email:

Msfarbod141@gmail.com

Keywords:

Ethnographic

Indigenous knowledge

Botanical

Julien Steward's theory

Abstract

The aim of the current research was an ethnographical study of the indigenous knowledge of Sarbandan women regarding herbal products with an emphasis on Julien Steward's theory. The studied population was all the resident women of Sarbandan region in the years 1387-1400. 15 subjects were selected among the studied population using the purposive sampling method. The research method was qualitative field research and the study was conducted in an ethnographic procedure. Data were collected through in-depth and semi-structured interviews and participative observation. The results showed that: according to Julien Steward's theory, cultural development is based on the adaptation of the ecological environment and culture, and such an adaptation that leads to cultural growth and transformation in humans. The women of Sarbandan village had established this method in their mutual and two-way relationship with the environment. To name the natural environment and the type of plants that grow in that area, they inquire to know the natural environment. The women of the village found out that in this mountain and plain environment what kind of plants grow and after that they knew and sang songs and recited proverbs accordingly. They were able to improve their health, for example, by removing the infection or elimination of pain from their body, by utilizing the plant that was its habitat. As a result, according to Julien Steward, the indigenous knowledge of Sarbandan women is influenced by the geographical environment of this region, which led to ecological sustainability.

Extended abstract

Introduction: : Indigenous knowledge with the names of traditional knowledge, ethno science or traditional ecological knowledge is folk science, ethnic science, local science, traditional science, rural science and is a fundamental factor for sustainable development. Discovering and recording the knowledge of plants and genetic reserves and the ever-increasing need for medicinal plants, clarify the importance of preserving and developing the existing plants in each region. This knowledge of women in the field of agricultural technical issues is the result of centuries of their interaction with nature and the use of plants by them is even older than the modern history of man itself. As a precious treasure of this knowledge, rural women play an important role in this regard. Geography forms this article, with the high speed of entry of factors and elements of urban life and modern knowledge through various media to the rural areas of lifestyle change, indigenous knowledge in the field of different plant species is under threat and deterioration. This shows the necessity of recognizing, recording and preserving local knowledge about Sarbandan plants as a national capital. Meanwhile, the knowledge and information of women who have information about the use of plants and local methods cannot be ignored. Therefore, the aim of the current research was an ethnographical study of the indigenous knowledge of Sarbandan women regarding herbal products with an emphasis on Julien Steward's theory.

Method: The studied population was all the resident women of Sarbandan region in the years 1387-1400. 15 subjects were selected among the studied population using the purposive sampling method. The research method was qualitative field research and the study was conducted in an ethnographic procedure. Data were collected through in-depth and semi-structured interviews and participative observation.

Results: After analyzing the findings of ethnography, the following results were obtained in the field of native botanical knowledge of Sarbandan women based on Julien Steward's theory of cultural evolution and behavioral patterns in the exploitation of the natural environment. The results showed that: according to Julien Steward's theory, cultural development is based on the adaptation of the ecological environment and culture, and such an adaptation that leads to cultural growth and transformation in humans. The women of Sarbandan village had established this method in their mutual and two-way relationship with the environment. To name the natural environment and the type of plants that grow in that area, they inquire to know the natural environment. The women of the village found out that in this mountain and plain environment what kind of plants grow and after that they knew and sang songs and recited proverbs accordingly. They were able to improve their health, for example, by removing the infection or elimination of pain from their body, by utilizing the plant that was its habitat. As a result, according to Julien Steward, the indigenous knowledge of Sarbandan women is influenced by the geographical environment of this region, which led to ecological sustainability.

Conclusions: Based on Julien Steward's theory of cultural evolution and with the help of women, the present research discovered and investigated 31 species of plants in Sarbandan village and described their medicinal uses. This study showed that: 1- The diverse geographical conditions of the mountains and the knowledge of women have

caused the naming of the environment. 2- Songs and proverbs and the appearance of plants in those experiences that they had obtained from the nature around them according to trial and error. 3- Paying attention to plants from the point of view of medicinal uses was another example that the women of this village pointed out the importance of knowing it in the past. Ecological sustainability could be defined in the continuation and promotion of health and the main functions of the environment.

Authors Contributions: Fatimah Shabani Asl: Content Editing, Content Analysis, data collecting, and edition article, Dr. Mohammad Sadiq Farbad: Ideation and designing the general framework, conclusion and correction of the article and corresponding Author. Dr. Ali Basri: Final review. Dr. Mohammad Hadi Mansour Lecoorge: Final review. All authors have discussed the results and reviewed and approved the final version.

Acknowledgments: The authors thank all individuals who helped us in this research.

Conflict of Interest: The authors declared there are no conflicts of interest in this article.

Funding: This research did not receive financial support.

تحلیل مردم‌نگارانه دانش بومی زنان روستای سربندان پیرامون گیاه‌شناسی مبتنی بر نظریه ژولین استیوارد

فاطمه شعبانی اصل^۱، محمدصادق فرید^{۲*}، علی باصری^۳، محمدهادی منصور لکوج^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مردم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- ۲-استادیار، گروه مردم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)
- ۳- استادیار، گروه مردم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- ۴- استادیار، گروه مردم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، مطالعه مردم‌نگارانه دانش بومی زنان روستای سربندان پیرامون گیاه‌شناسی مبتنی بر نظریه ژولین استیوارد بود. جامعه مورد مطالعه، کلیه زنان منطقه روستای سربندان بود. از بین جامعه مورد مطالعه ۱۵ فرد با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش پژوهش، تحقیق میدانی کیفی و انجام مطالعه به شیوه مردم‌نگاری انجام گرفت. داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته و مشاهده مشارکتی جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد که طبق نظریه ژولین استیوارد، تحول فرهنگی بر زمینه انطباق و سازگاری محیط اکولوژی و فرهنگ به وجود می‌آید. این سازگاری منجر به رشد و تحول فرهنگی در انسان می‌شود. زنان روستای سربندان در رابطه متقابل و دوسویه‌ای خود با محیط با این شیوه انطباق برقرار کرده‌اند. آن‌ها برای نام‌گذاری محیط زیست طبیعی و نوع گیاهی که در آن منطقه رشد می‌کند به شناخت محیط زیست طبیعی پرداختند. زنان روستا در یافتن که در این محیط کوهستانی و دشت چه نوع گیاهانی رشد می‌کند و به دنبال آن شناخت و متناسب با آن ترانه خوانند و ضرب‌المثل گفتند. آن‌ها توانستند در ارتقای سلامت جسم خود برای نمونه رفع عفونت یا رفع درد از بدن از گیاهی که در این منطقه رویشگاه آن بود بهره‌گیرند. در نتیجه طبق نظر ژولین استیوارد دانش بومی زنان سربندان متأثر از محیط جغرافیایی این منطقه است که به پایداری بوم‌شناختی منجر شد.

کلیدواژه‌گان: مردم‌نگارانه، دانش بومی، گیاه‌شناسی، نظریه ژولین استیوارد

مقدمه

دانش بومی با نام‌های دانش سنتی (Traditional knowledge)، دانش قومی (Ethno Science) و دانش اکولوژیک سنتی (Traditional Ecological Knowledge) نیز نامیده می‌شود (Liriani & et al., 2020). این علم مردمی، قومی، محلی، سنتی، روستایی یک عامل اساسی برای توسعه پایدار است (Jumapour, 2014). هم‌چنین دانش بومی جزء میراث و سرمایه ملی است که باورها، ارزش‌ها، روش‌ها، ابزار و آگاهی‌های محلی را دربرمی‌گیرد (Yousefi & et al., 2017). این دانش که از نسلی به نسل بعد سینه به سینه انتقال می‌یابد دست‌مایه جوامع محلی برای مشارکت آنان در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود. این دانش قابلیت بالایی برای تجاری شدن و کسب سود داشته و نقش ویژه‌ای نسبت به بهبود رفاه اقتصادی و معیشتی روستاییان ایفا می‌نماید. این دانش به دلیل رعایت ملاحظات زیست محیطی فاقد آثار زیان بار و مخرب است و بنابراین همسو و هماهنگ با مؤلفه‌های توسعه پایدار و حفظ منابع طبیعی و محیط زیست است (Salarvand & Khosravi Pour, 2013). کشف و ثبت دانش گیاهان و ذخایر ژنتیکی و نیاز روزافزون به گیاهان دارویی، اهمیت حفظ و توسعه گیاهان موجود در هر منطقه را روشن می‌کند؛ زیرا می‌تواند زمینه‌ها و اولویت‌ها را برای گیاه‌شناسان، پژوهشگران کشاورزی و علم تغذیه فراهم آورد و با توجه به اهمیت و ضرورت نظام دانش و اطلاعات گیاهی برای توسعه روستایی می‌توان گفت امروزه فرهنگ‌های قومی، ظرفیت‌های محلی، دانش‌ها و مهارت‌های بومیان هم، به عنوان مکمل دانش رسمی مورد توجه متخصصان امور توسعه قرار گرفته است. متخصصان و مروجان لازم است که بپذیرند از مردم محلی هم می‌توان موارد با ارزشی آموخت (Bouzarjamhari, 2003). هر چند که دانش زنان در زمینه مسائل فنی کشاورزی در نتیجه قرن‌ها تعامل آنان با طبیعت بوده است (Afsharzadeh & PapeZan, 2011). در دوران پیش از تاریخ، انسان‌های اولیه از گیاهان استفاده می‌کردند و تقریباً استفاده از گیاهان در ایران به ۶۰۰۰ سال می‌رسد. گیاه و نبات تا حدی در اعتقادات ایران باستان جایگاه مهم و مقدسی داشته که حتی به وجود آمدن نسل انسان را از نبات می‌دانستند (Christian, 1999). هم‌چنین سیستم‌های دانش سنتی و بومی می‌تواند پویا و قادر به ترکیب با دانش جدید باشند و هم‌زمان بخش عمده‌ای از بدنه انباشته از دانش را در یک روند حفظ نموده، تداوم و تغییر دهند (Reyes & et al., 2014). زنان روستایی بر اساس گزارش سازمان ملل ۴۹ درصد جمعیت روستایی را تشکیل می‌دهند (Hassanpour & et al., 2021). در ایران نیز ۶۰ درصد فعالیت‌های کشاورزی، ۶۳ درصد فعالیت‌های دامداری و فعالیت‌های عمده باغداری به عهده روستاییان است. و با توجه به آن‌که زنان دارای وظایف و نقش‌های متعددی هستند، نقش مهمی را در رسیدن به توسعه روستایی به عهده دارند. زنان در اغلب کشورهای در حال توسعه سهم درخور توجهی از نیروی کار را تشکیل می‌دهند. به‌طور کلی دانش بومی زنان روستایی از ابعاد گوناگون تولیدی (تولیدات کشاورزی و دامی)، جنبه طبیعی (اطلاعات آنان درباره گیاهان و طبیعت اطراف خود)، جنبه سلامتی و بهداشت (مبارزه با بیماری‌ها با استفاده از گیاهان و روش‌های بومی) و بعد حرفه‌ها و مشاغل (طبخ نان، پخت غذا، فرآوری و تبدیل مواد غذایی و صنایع دستی) تشکیل شده است (Rostami, 2006). این دانش محلی بر اساس تجربه چندین ساله آنان و منطبق با شرایط محیطی و فرهنگی و متناسب با رفع نیازهای‌شان است که می‌توان با استفاده از این دانش بومی گام‌های استوارتری در بهبود وضعیت اقتصادی روستایی برداشت (Taghizadeh, 2015). با توجه به وضعیت کنونی جهان، می‌توان گفت که توسعه پایدار در روستاها زمانی امکان‌پذیر است که، زنان ضمن کار و تلاش همراه با دخالت و مشارکت در امور و مسائل اجتماعی جامعه خود شوند (Khosravipour & Forushani, 2011)؛ زیرا لزوم برنامه‌ریزی توسعه و مدیریت منابع به‌طور غیرمتمرکز و با مشارکت مردم محلی انجام پذیر است (Grimble & Laidlaw, 2020). هم‌چنین سرعت بالای ورود عوامل و عناصر زندگی شهری و دانش نوین به وسیله رسانه‌های گوناگون به نقاط روستای گسترش یافته است. تغییر سبک زندگی، دانش بومی در حوزه گونه‌های متفاوت گیاهی در معرض تهدید و زوال قرار دارد. این امر ضرورت شناخت، ثبت و حفظ دانش بومی در خصوص گیاهان به ویژه روستای مورد مطالعه یعنی سربندان را که به عنوان یک سرمایه ملی است به خوبی نشان می‌دهد. از نگاه تاریخی قدمت این روستا به قرن هشتم هجری و حضور زنان در نوشته‌های عبیدالله زاکانی نویسنده قرن هشتم

هجری دوره مغولها (ایلخانان) باز می‌گردد؛ زیرا وی نخستین فردی است که واژه «سربندان» را در کلیات خود مطرح کرده است (Obaid Zakani, 1973, Hakim Azar, 2015).

در این میان نمی‌توان دانش و اطلاعات زنانی را که در زمینه استفاده از گیاهان و روش‌های بومی اطلاعاتی دارند، نادیده گرفت؛ زیرا دانش بومی درباره گیاهان و طبیعت اطراف که از قدیم بر تجربیات کهن تکیه زده و در دامن آن رشد نموده است می‌تواند مکمل مناسبی برای دانش رسمی باشد. در راستای شیوه‌های جمع‌آوری و شناسایی گیاهان (دارویی، خوراکی و غیره) منطقه سربندان به منظور ثبت اطلاعات و دانش بانوان مورد مطالعه در خصوص گیاهان موجود در منطقه، نوع و میزان استفاده و بهره‌برداری از گیاهان مورد توجه قرار گرفته است. لذا هدف پژوهش حاضر، تحلیل مردم‌شناختی دانش بومی زنان سربندان به فرآورده‌های گیاهی با تأکید بر نظریه ژولین استیوار بود.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش، کیفی میدانی و انجام مطالعات مردم‌نگاری با رویکرد استقرا بود. جامعه پژوهش کلیه زنان روستای سربندان می‌باشد. نمونه پژوهش 15 نفر بود که به صورت هدفمند انتخاب شدند.

روش اجرا

مردم‌نگاری یک راهبرد یادگیری از مردم و بازتاب دیدگاه افراد بومی منطقه است (Mohammadpour, 2013) که به محقق امکان بررسی فرهنگ‌ها و جوامعی را می‌دهد که بخشی از تجربیات انسانی را تشکیل می‌دهند. مردم‌نگار از طریق تعامل با سایر انسان‌هایی که بخشی از مطالعه را تشکیل می‌دهند، تحقیق را انجام می‌دهد. این تعامل از گفت‌وگوها و مصاحبه‌ها تا تجربیات مناسبی و عاطفی مشترک را شامل می‌شود. سپس به توصیف یا تفسیر ارزش‌ها، رفتارها، عقاید و زبان مشترک یک گروه فرهنگی می‌پردازد (Ghafari Nasabr & Iman, 2016). در این مطالعه، زنان شاغل (دامدار، کارآفرین، دانشجو) و خانه‌دار در روستای سربندان که اطلاعاتی راجع به گیاهان در کوه و دشت داشتند، به صورت هدفمند انتخاب شدند. نمونه‌گیری هدفمند در انتخاب موارد غنی از اطلاعات برای مطالعه عمیق اهمیت دارد و در روش پژوهشی مردم‌نگاری کاربرد زیادی دارد (Masoudi & Fazlollahi Qoms, 2022). مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه داشت. پس از مصاحبه پانزدهم، اشباع داده‌ها حاصل شد. اشباع به این معنی است که هیچ داده جدید و اضافه‌ای که پژوهشگر بتواند ویژگی‌های مقوله‌ای را توسعه دهد، یافت نشود (Aslilpour & et al, 2014). مصاحبه‌ها در دامنه ۶۰ تا گاهی ۱۲۰ دقیقه انجام گرفت. از مصاحبه با روش نیمه‌ساختار یافته سؤال‌های مشابهی که از دو منبع (Degati Najd, 2004, Anizadeh, 2017) استخراج شده بود، از پاسخ‌گویان پرسیده شد. سؤالاتی مثل، نام محلی گیاه، فواید گیاه و موارد مصرف خوراکی آن، گیاه دارای چه فوایدی است، چه نوع مصارف خوراکی دارد، در چه غذاهایی از آن استفاده می‌شود، محل رویش گیاه در صورت خودرو بودن، فصول رویش، کوه، مرداب، کنار آب رودخانه یا چشمه، دشت، صحرا و غیره پرسیده شد.

یافته‌ها

پس از مطالعه یافته‌های مردم‌نگاری، در زمینه دانش بومی گیاه‌شناسی زنان سربندان بر اساس نظریه تحول فرهنگی ژولین استیوار نتایج ذیل حاصل شد:

- الگوهای رفتاری در بهره‌برداری از محیط زیست طبیعی

در نظریه تحول فرهنگی ژولین استیوار (Julian Haynes Steward) که به اکولوژی فرهنگی و چگونگی تحول موجودات می‌پردازد (Stewart, 2004) رابطه نزدیک بین محیط و شکل‌گیری فرهنگ‌ها را در هسته فرهنگی نشان می‌دهد. هسته فرهنگی، مجموعه‌ای از ویژگی‌ها است که بیش‌ترین نزدیکی را با فعالیت‌های معیشتی و ترتیب‌های اقتصادی یک جامعه دارند. چنین هسته‌ای شامل الگوهای اجتماعی می‌شود که در تجربه ثابت

می‌کند به صورت تنگاتنگی با آن ترکیبات پیوند دارند. تحلیل روابط متقابل فنون بهره‌برداری، تولید، محیط و الگوهای رفتاری که در بهره‌برداری از یک محیط مشخص به وسیله تکنولوژی مشخص می‌شود و یافتن میزان تأثیر گذاری الگوهای رفتاری در بهره‌برداری از محیط محور این هسته فرهنگی است (Fakuhi, 2002). وی معتقد است، سازگاری‌های محیطی مانند همکاری یا رقابت بستگی به تکنولوژی، نیازها و ساختارهای جامعه و نیز ماهیت محیط دارد و شامل تحلیل سازگاری با محیط اجتماعی می‌شود (Moore, 2012). استیوارد، معتقد است محیط‌های مشابه و یکسان جوامع، فرهنگ‌های یکسان یا شبیه به هم را به وجود می‌آورند (Fakuhi, 2002). هم‌چنین وی معتقد است، زیستگاه‌های محیطی و محیط زندگی و معیشت افراد به مثابه متغیرهای مستقلی هستند که در شکل‌گیری نظام‌های اجتماعی مشترک و ایجاد خصیصه‌های فرهنگی و تعیین شیوه زندگی یک گروه یا منطقه مؤثرند (Barrett, 2003).

سربندان روستایی هم کوهستانی و هم دشت است. مردم این منطقه به ویژه زنان به دلیل سازگاری با محیط اکولوژی در شیوه‌های گفتاری و رفتاری خود برای مکان‌های جغرافیایی این منطقه اسامی خاصی را برای کوه، رود، دره و دشت مانند دره عباس قلی، دره زر، دره چشمه دراز، دره سلیمان، و دره سنجدی و غیره گذاشته‌اند. در این راستا می‌توان مطرح نمود، در قلمرو بوم‌شناسی فرهنگی استیوارد زمانی مکان‌ها نام‌گذاری می‌شوند که آن‌ها بیشتر در دید باشند و احساس شوند و نام‌گذاری مکان منجر به ساخت آن شود. احساسات، شناخت و رفتارهای ارجاعی با محیط، عامل ایجاد تعلق به آن است و در این تعریف نمی‌وان عملکردهای نمایانند را فراموش کرد (Atai & Hamedani, 2017).

زنان این روستا می‌دانند در هر منطقه چه نوع گیاهی رشد می‌کند. به طوری که بر اساس پژوهش انجام شده، زنان در مصاحبه اشاره کردند در سربندان برخی گیاهان تنها در کوه و در دره‌ها قرار دارد و برخی در پایین جاده و در دشت و باغ‌ها به صورت خودرو می‌روید. آن‌ها نام هر یک از گیاهان به همراه محل رویش آن‌ها را به این شرح مطرح نمودند به عنوان نمونه، گیاهانی مانند پیازچه کوهی با نام محلی تلمک (Talmak)، والک (Válak) با نام فارسی پیاز کوهی، پرسیس (Pursis) که همان آویشن به زبان فارسی است، کوزل (Kuzal)، چای کوهی در اصطلاح محلی توکلیجه (Tokalije) نامیده می‌شود. مصاحبه‌شوندگان به عنوان نمونه برای توصیف گیاهان دشت که به سبزی صحرایی در این منطقه معروف است به گیاه جعفری وحشی در اصطلاح محلی هرس پرس (Heres peres)، بابونه با نام محلی شیوی تک (Šivitek)، پنیرک با نام قلاچک (Qelāček)، در دشت و منطقه‌ای با نام باغ شاه اشاره کردند. طبیعت همواره یکی از خاستگاه‌ها و سرچشمه‌های اصلی هنر است، موجب شده زنان نام گیاهان را در ترانه‌های محلی و ضرب‌المثل‌های خود مطرح کنند. در مجموع مفهوم هسته فرهنگی استیوارد الگوی تداوم حیات در طول زمان، در واکنش به بخش‌های مربوط به یک محیط خاص و مؤثری که از آن استفاده می‌شود (خاک، آب، هوا و غیره) متحول شده است. به عقیده بوم‌شناسی فرهنگی همه گفتارهای محیطی و فرهنگی به هم مربوط هستند، اما هسته فرهنگی بخش‌هایی از فرهنگ است که ارتباط نزدیک‌تری با محیط دارد (Fakuhi, 2002).

- گیاه درمانی؛ ارتقای سلامت

پایداری بوم‌شناختی را می‌توان در تداوم و ارتقای سلامت و کارکردهای اصلی محیط زیست تعریف کرد (Atai & Hamedani, 2017). هم‌چنان که در تاریخ هزاره سوم قبل از میلاد آمده است که کدبانوی مصر باستان گیاه مَرَمَکی را می‌سوزاند تا خانه از وجود کک در امان باشد (Haji Akhundi & Baligh, 2002). بانوان محلی امروزه نیز در روش‌های درمانی از دانش پزشکی عوام به عنوان بهترین تجربه استفاده می‌کنند (Razavi, 2014). زنان روستای سربندان از گیاهان برای استفاده‌های خوراکی و دارویی، ابزار علفه دام و حتی دامپزشکی بهره می‌برند. هم‌چنین بر حسب نوع بیماری‌ها از گیاهان استفاده دارویی می‌کنند. برای نمونه برای درمان بیماری‌های زنان مانند عفونت‌ها، دل‌دردها و تقویت رحم استفاده می‌کنند. از گیاهانی به نام تره در فارسی و با نام‌های منگوله، محلی پنیرک و خُلفه غذایی با نام محلی گرمه (Germe) یعنی آش استفاده می‌کردند که بیشترین کاربرد را برای

افراد داشت که این اصطلاح محلی هم در ضرب‌المثل محلی آمده است. هر چند که از برخی گیاهان مانند والک و تلمک برای درمان دردها و بیماری‌های اسکلتی - عضلانی (درد دست و پا، کمردرد - درد استخوان و مفاصل) استفاده می‌کردند. زنان دامدار این روستا برای خوش طعم کردن دوغ در اصطلاح محلی دب (Dab) نامیده می‌شود، هم‌چنین کره با نام محلی مس که (Maske) در زمانی که آن‌ها را داخل ابزار تولید این فرآورده با نام محلی ارغوت (Arqut) می‌ریختند از این گیاهان استفاده می‌کردند. در مجموع برای درک بیشتر این الگوی رفتاری مطابق دیدگاه استیوارد می‌توان به بحث بوم‌شناسی فرهنگی (Cultutal ecology) اشاره کرد. استیوارد در این نظریه به موضوع سازگاری انسان با محیط فیزیکی زیستی می‌پردازد و تشریح می‌کند که، چگونه جمعیت‌های انسانی در محیط‌های طبیعی می‌توانند خود را قادر سازند در یک محیط معین یا در حال تغییر، زنده بمانند. بحث اصلی این است که محیط طبیعی در مقیاس کوچک با جوامع معیشتی که تا حدی به آن محیط وابسته است، سهم عمده‌ای در تولید فرهنگ بومی دارد، به عبارتی در این محیط است که گاهی ممکن است یک گروه اجتماعی استراتژی و ابزارهای خود را به منظور سازگاری با یک محیط خاص و با استفاده بهتر از آن تغییر دهند. هم‌چنین ممکن است از عناصر جدید از آن محیط بهره ببرند یا آن محیط را به طور کامل دگرگون سازند. در واقع، ارتقای موقعیت رفاهی و زیستی انسان در آن محیط است که موجب تسریع در فرایند سازگاری می‌شود و منجر به تغییرات در محیط و فرهنگ می‌گردد؛ البته این به معنای تبعیت مطلق فرهنگ از محیط زیست نیست (Fakuhi, 2002).

بحث و نتیجه‌گیری

مقاله حاضر، بر نظریه تحول فرهنگی ژولین استیوارد که بر شیوه‌های سازگاری انسان با اکولوژی محیط زیست و الگوهای فرهنگی تأکید دارد و به آن موضوع پرداخته است. هم‌چنین با استفاده از روش کیفی مردم‌نگارانه با کمک زنان روستای سربندان به کشف و بررسی ۳۱ گونه گیاه موجود در روستا و مصارف دارویی آن‌ها پرداخته است. این مطالعه نشان داد که شرایط جغرافیای متنوع کوهستانی و دشت این منطقه رویشگاه طبیعی گوناگون گیاهان است و گنجینه‌ای از آفرینندگی‌های فرهنگی دانش بومی زنان این روستا بوده است. آن‌ها با شناخت منطقه و نام‌گذاری محیط زیست توانسته بودند جایگاه رویش گیاهان را در دره، کوه و دشت در فصل مناسب رشد آن‌ها شناسایی کنند و در زمان مشخص برای بهره‌برداری به آن منطقه بروند. هم‌چنین ترانه و ضرب‌المثل‌ها که جملات کوتاه محلی و با مضمون‌های حکیمانه‌ای هستند، برگرفته از تجربیات مردمان آن منطقه می‌باشند. آشکار شدن گیاهان که در پیرامون طبیعت و منطقه بودند و شناسایی آن‌ها به وسیله روستاییان سبب شده تجارب آنان سینه به سینه از مادران خود آموخته یا بر حسب آزمون و خطا از طبیعت پیرامون خود به دست آورند. بانوان قدیمی به خوبی به ارزش والای میراث یا گنجینه‌ای تحت عنوان دانش بومی، از ریش سفیدها و گیس سفیدهای قوم خود (کرم‌انج) که در طول سال‌های متمادی به آنان رسیده‌اند، آگاه باشند.

توجه به گیاهان از منظر کاربردهای دارویی نمونه دیگری بود که زنان این روستا به اهمیت شناخت آن در گذشته اشاره کردند. ارزش والای این دانش اجدادی نزد زنان این منطقه، از استفاده مکرر آن در طول زمان و راستی آزمایی در شرایط مختلف نشئت می‌گیرد؛ به گونه‌ای که در مصاحبه‌ها بیان شد زنان کهن‌سال با توجه به پیشرفت‌های بارز در حوزه بهداشت و درمان، هم‌چنان با قدرت این آموخته‌ها را به کار می‌گیرند و حتی گاه به عنوان مکمل در کنار طب مدرن از آن‌ها بهره می‌جویند. نظریه ژولین استیوارد نیز در تحلیل فرایند انطباق بر این نکته تأکید می‌کند که مفهوم انطباق به معنی تبعیت مطلق فرهنگ از محیط نیست، بلکه این فرایند می‌تواند به صورت موتوری عمل کند که موقعیت زیستی و رفاهی انسانی را به سمت سلامتی و دانش و علم و آگاهی ارتقاء دهد.

سهم نویسندگان: فاطمه شعبانی اصل: تدوین محتوا، تحلیل مطالب، جمع‌آوری اطلاعات و اصلاح مقاله. دکتر محمد صادق فرید: طراحی چارچوب کلی، ایده‌پردازی، اصلاح مقاله و نویسنده مسئول. دکتر علی باصری: بررسی نهایی مقاله. دکتر محمدهادی منصور لکوریج: اصلاح مقاله. همه نویسندگان نتایج را مورد بحث قرار داده و نسخه‌ی نهایی را، بررسی و تأیید کرده‌اند.

سیاسگزاری: نویسندگان مراتب تشکر خود را از همه کسانی که در انجام این مقاله نقش داشته اند اعلام می‌دارند.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع مالی: این پژوهش از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Afsharzadeh, N., & PapeZan, A. (2011). Indigenous knowledge of women in the process of sustainable agricultural development. *Women's Quarterly in Development and Politics*, 9(4), 4-116. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/55284/fa>
- Anizadeh, A. (2017). *Ethnography patterns*. Tehran: Radio and Television Opinion Research and Evaluation Center. [Persian] URL: <https://iribresearch.ir/report/>
- Aslilpour, H., & Zahedi, Sh. A., & Sharifzadeh, F., & Ghorbanzadeh, V. (2014). Explaining the indigenous model of developing the country's environmental policies using foundation data theory. *Strategic Management Thought Quarterly*, 8(1), 28-29 [Persian] URL: <http://ensani.ir/fa/article/352563>
- Atai Hamedani, M., Shali, A., Nejad Mehdi, H., & Nowruzbrajani, V. (2017). Reinterpreting the courtyard of an Iranian house based on the theory of cultural ecology. *Journal of Urban Management*. 16(49), 436-437. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/92213/fa>
- Barrett, R. (2003). *Radius today*. Translated by Shirindokht Dakhiyan. Tehran: Nahr-e-Karzan. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11164637>
- Bouzarjamhari, K. (2003). The place of indigenous knowledge in sustainable rural development. *Journal of Geography and Development*. 1(2), 5-20. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/76953/fa>
- Christian Sen, A. (1998). *Iran during the Sasanian era*. Tehran: Amir Kabir. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11108740/>
- Degati Najd, M. S. (2004). *The realm of ethnographic subjects*. Tehran: Center for Programmatic Research, Studies and Assessment "People's Culture Unit". [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1479392/>
- Fakuhi, N. (2002). *History of anthropological thought and theories*. Tehran: Ney Publishing. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/11212625/>
- Ghafari Nasab, E., & Iman, M. T. (2016). Urban ethnography is a method for studying the social and cultural issues of cities. *Quarterly Journal of Urban Sociological Studies*. 6(18), 75-78. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/210320/fa>
- Grimble, R., & Laidiaw, M. (2002). Biodiversity management and local livelihoods: Rio plus 10. *ODI Independent non-profit policy research institute*, 73(1), 2-3 URL: <http://cdn-odi-production.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/media/documents/2815.pdf>
- Haji Akhundi, A., & Baligh, N. (2002). *Application methods of medicinal plants*. Tehran. Scientific Publication Center of Islamic Azad University. [Persian] URL: <http://dlib.sbmu.ac.ir/>

site/catalogue/146629

- Hakim Azar, M. (2015). A reflection on the social content of Obeid's humor. *Research Journal of Literary Criticism and Stylology*, 2(22), 114-115. [Persian] URL: <https://www.magiran.com/paper/1508310>
- Hassanpour, K., & Mohammadi, Y., & Asadi, Z. (2021). The effect of the outbreak of corona disease on the participation of rural women in the studied agricultural activities: Delfan city. *Space Economy and Rural Development Quarterly*. 10(4), 246-247. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1853408>
- Jumapour, M. (2014). Localization in the field of rural development and the role of indigenous knowledge in its process. *Iran Native Knowledge Quarterly*, 1(2), 51-52. [Persian] URL: https://qjik.atu.ac.ir/article_1564.html
- Khosravipour, B., & Forushani, N. (2011). Women's participation and sustainable rural development. *Work and society quarterly*, 10(133, 132), 56-57. [Persian] URL: <https://www.sid.ir/paper/481871/fa>
- Liriani, L., & Awatafi Hammet, M., & Jahani, A. (2020). Ethnobotanical investigation of Ashtrankoh protected area; A case study of the villages of Darb Astana and Dereh Esper, *Iranian People's Culture Magazine*, 6(64), 17-18. [Persian] URL: https://iribresearch.ir/Farhang_Mardom
- Masoudi, S., & Fazlollahi Qomshi, S. (2022). A review of ethnographic methodology as a qualitative approach. *Journal of New Achievements in Humanities Studies*, 5(53), 60-62. [Persian] URL: <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/142508/57>
- Mohammadpour, A. (2013). *Antimethod qualitative research method*. Tehran: Sociologists. [Persian] URL: <https://www.gisoom.com/book/1889909/>
- Moore, J. D. (2012). *The life and thought of great anthropologists*. Translated by Hashem Aghabig Puri and Jafar Ahmadi. Tehran: Sociologists. [Persian] URL: <https://viraketab.com/book/5261/>
- Obaid Zakani, O. (1973). *Obaid Zakani generalities*. Tehran: Golshai Publications. [Persian] URL: <https://www.mirlib.ir/bookdetail/313>
- Razavi, M. (2014). A review of indigenous knowledge of botany, its history and importance. *Social Science Quarterly*, 21(67), 145-146. [Persian] URL: https://qjss.atu.ac.ir/article_1235.html
- Reyes, G, V., Aceituno Mata, I., Calvet Mir, L., Garnatje, T., Gomez Baggethun, E., Lastra, J., Ontillera, R., Parada, M., Montserrat, R., Valles, J., Vila, S., & Pardo de Santayana, M. (2014). *Resilience of traditional knowledge systems: The case of agricultural knowledge in home gardens of the Iberian Peninsula*. Global Environmental Change: Publisher Elsevier. URL: <https://digital.csic.es/bitstream/10261/110065/3/resilience-traditional-knowledge-systems-case-agricultural-knowledge-home-gardens-Iberian-Peninsula-garnatje2014>
- Rostami, F. (2006). The importance of indigenous knowledge with emphasis on the role of rural women in its application. *Payam Zan Quarterly*, 2(170), 80-85. [Persian] URL: <https://www.magiran.com/volume/29861>
- Salarvand, Z., & Khosravi Pour, B. (2013). The effect of indigenous knowledge of rural women

- on sustainable rural development. *Agriculture and Sustainable Development Quarterly*, 11(48), 5-10. [Persian] URL: <https://www.magiran.com/paper/1163323>
- Stewart, J. (2004). The theory of cultural evolution: the analytical method of multiple linear evolution. *Art Quarterly*, 4(59), 209-211. [Persian] URL: <http://ensani.ir/fa/article/137173>
- Taghizadeh, S. (2015). The role and importance of indigenous knowledge in rural development with emphasis on tourism. *The third national tourism conference*, 3(25), 38-40. [Persian] URL: <https://elmnet.ir/article/20462094-74942/>
- Yousefi, J., & Azkia, M., & Kaldi, A. (2017). Development of a conceptual model resulting from the integration of local and modern knowledge using the basic theory in revitalization, preservation, maintenance and exploitation of natural resources with a post-development approach (case study: Mamsani tribe of Fars province). *Sociological Studies Quarterly*, 10(34), 9-11. [Persian] URL: https://jss.tabriz.iau.ir/article_529178.html

